

*С.В. Попов, здобувач науково-дослідної лабораторії
з проблем кадрового забезпечення органів внутр. справ*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРИПИНЕННЯ СЛУЖБОВО-ТРУДОВИХ ВІДНОСИН З ПРАЦІВНИКАМИ ОВС

Дослідження особливостей правового регулювання припинення службово-трудових відносин з особами рядового і начальницького складу органів системи МВС України стає неможливим без чіткого розмежування й розуміння специфіки трудового статусу працівників суспільного виробництва взагалі та держаних службовців органів внутрішніх справ як особливої їх категорії.

Основна відмінність правового статусу працівників та співробітників ОВС полягає у своєрідності комплексу функціональних прав і обов'язків останніх. Так, відповідно до Закону України «Про міліцію», міліція є державним озброєним органом виконавчої влади, перед яким поставлені спеціальні завдання, а особовий склад складається із працівників, що проходять державну службу в підрозділах міліції. Працівники міліції виступають представниками державних органів виконавчої влади. Вони захищають життя, здоров'я, права і свободи громадян, власність, інтереси суспільства і держави від противоправних посягань [1, ст.20].

Разом з тим, при дослідженні даного питання необхідно мати на увазі, що статус працівника органів системи Міністерства внутрішніх справ і правовий статус працівника взагалі, як фізичної особи, працюючої за наймом у порядку укладення трудового договору (контракту) з власником або уповноваженим ним органом співвідносяться як окреме й загальне. Правовий статус державного службовця органів та підрозділів внутрішніх справ не може існувати окремо від правового статусу працівника. Категорія працівника більш широка стосовно категорії працівника ОВС, оскільки поряд з останньою охоплює велике розмаїття інших груп працівників, які відрізняються тими чи іншими професійно-кваліфікаційними характеристиками, наприклад, працівники освіти, науки, охорони здоров'я, транспорту тощо.

Чинне законодавство про працю, зокрема Кодекс законів про працю України [2], не містить визначення поняття працівника як суб'єкта трудових правовідносин. Уявляється, що це інколи слугує приводом для суперечностей як вчених, так і практиків. Довільне тлумачення цього терміна знижує також рівень правової захищеності деяких категорій громадян, оскільки використання найманної праці можливе, а в умовах української дійсності часто й практикується без укладення трудового договору чи контракту. Вважаємо, що чинний Кодекс законів про працю України в цьому ракурсі потребує вдосконалення. Означений кодифікований нормативно-правовий акт повинен бути доповненим главою «Суб'єкти трудових правовідносин», в якій будуть указані можливі учасники цих відносин, визначені їх поняття,

означені підстави виникнення трудової правосуб'єктності та інші важливі моменти, пов'язані із суб'єктним компонентом соціально-трудоких відносин. Поняття працівника в даному випадку слід визначати наступним чином: «Працівник – це фізична особа, яка уклала з власником або уповноваженим ним органом трудовий договір (контракт) щодо використання своєї здатності до праці на підприємстві, в установі, організації чи у фізичних осіб, використовуючи найману працю».

Загальна трудова правосуб'єктність працівників є тією формою, в якій можлива поява інших, відмінних від початково заданих, змістових характеристик. Відхилення від параметрів загальної трудової правосуб'єктності у бік її розширення чи обмеження завжди обумовлені об'єктивними умовами і повинні чітко визначатися чинним законодавством. Це буде запобігати порушенням трудових прав різних категорій найманої праці, зокрема державних службовців органів МВС України. Специфіка трудової правосуб'єктності державних службовців, а відтак і особливості їх трудових правовідносин з органами законодавчої, виконавчої і судової влад зумовлені, в першу чергу, об'єктивним характером їх соціального призначення. Державні службовці являють собою соціальну групу, що складається з індивідуальних суб'єктів права (фізичних осіб), які здійснюють на відповідних началах певні соціально необхідні функції та виконують завдання діючих державних органів і організацій [3, с.311].

Багато людей зайнято суспільно корисною працею. Вони виконують різноманітні функції, забезпечуючи при цьому нормальну життєдіяльність суспільства. Від інших категорій осіб, зайнятих певною роботою в різних інституційно-структурних утвореннях суспільства, державні службовці ОВС відрізняються за наступними категоріями:

- вони займають посади в органах, службах та підрозділах внутрішніх справ;
- характер їх діяльності має найбільш виразні елементи ризику й небезпеки;
- вони здійснюють владну діяльність (організаційну, розпорядчу, керівну, контрольну), а тому наділяються відповідними адміністративними й організаційно-розпорядчими повноваженнями, можуть застосувати методи державного примусу;
- особи рядового і начальницького складу органів системи Міністерства внутрішніх справ реалізують свої повноваження, функції на відповідних началах, тобто за винагороду, яка виплачується у грошовій формі з державного бюджету.

У сучасному спеціальному законодавстві про органи внутрішніх справ та їх особовий склад склалась така практика, коли жоден нормативно-правовий акт не містить поняття державного службовця ОВС. Лише у ч.1 ст.16 Закону України «Про міліцію» ми знаходимо деякі пояснення, що особовий склад міліції складається із працівників, які проходять державну

службу в підрозділах міліції і яким присвоєні спеціальні звання міліції [1]. Виходячи з даного положення, можна зробити тільки один висновок, що працівники органів МВС України повинні мати спеціальні звання. Однак таке формулювання ніяким чином не дає можливості нам говорити про державного службовця органів внутрішніх справ як про суб'єкта трудових чи службових правовідносин. Вважаємо, що вказана стаття повинна бути доповнена дефінітивною нормою, яка б містила чітке, недвозначне поняття державного службовця, який проходить службу в підрозділах системи МВС. Це визначення повинно містити усю гаму основних особливостей вказаної категорії працівників суспільного виробництва, віддзеркалювати специфіку їх соціального становища і правового стану. Пропонуємо наступний варіант дефініції: «Державний службовець ОВС – це громадянин України, який перебуває в установленому порядку на штатній посаді в органах системи МВС, має спеціальне звання, уклав з органом чи підрозділом внутрішніх справ трудовий договір (контракт), здійснює від імені держави надані йому функції та повноваження, одержує грошове утримання і має гарантований державою соціально-правовий статус».

Особливості правового регулювання припинення службово-трудоких відносин з державними службовцями ОВС зумовлені комплексним характером їх правового статусу. Кожна особа рядового та начальницького складу має загальний і спеціальний статус, який являє собою «виявлення загального правового статусу, стосовно до внутрішньовидових особливостей суб'єктів» [4,с.54]. Комплексний характер правового статусу працівників органів системи Міністерства внутрішніх справ, суттєві особливості їх службово-трудоких правовідносин виступають як складові окремих галузей законодавства. Комплексна галузь законодавства, що регулює відносини в сфері функціонування органів, служб та підрозділів внутрішніх справ, складається, у свою чергу, з численних комплексних інститутів, предметом регулювання яких виступають найбільш однорідні суспільні відносини в тому чи іншому аспекті діяльності ОВС. Такою однорідною групою відносин виступають і відносини, які виникають у зв'язку з припиненням служби в органах внутрішніх справ України.

Побудова чіткої структури вказаного інституту, яка повинна сприяти найбільш ефективному й цілеспрямованому вирішенню конкретних юридично значущих питань у сфері припинення службово-трудоких відносин та відповідати сучасним тенденціям розвитку законодавства, потребує перегляду усіх нормативних приписів даного комплексного інституту. Це дозволить запропонувати більш раціональну й досконалу структуру їх розташування у відповідному нормативно-правовому просторі, що сприятиме більш правильному їх використанню у правозастосовчій практиці. Отже, означена структура комплексного правового інституту припинення службово-трудоких відносин з працівниками ОВС повинна мати наступний вигляд:

1. Оскільки чинний Кодекс законів про працю України [2] не містить положення про регулювання трудових відносин на державній службі спеціальним

законодавством, то необхідно його загальну частину доповнити нормою, де буде чітко зазначено, що особливості службово-трудових відносин державних службовців визначаються на підставі норм і принципів трудового права України та спеціальним законодавством про державну службу.

2. Особливості правового регулювання проходження державної служби деякими категоріями державних службовців повинні бути закріплені у загальних положеннях Закону України «Про державну службу» [5]. Пропонуємо варіант такого посилання у вигляді статті:

«Особливості регулювання службово-трудових відносин деяких категорій державних службовців, додаткові підстави припинення з ними трудового договору чи контракту про службу можуть встановлюватися спеціальним законодавством.

Особливості регулювання службово-трудових відносин деяких категорій державних службовців, додаткові підстави припинення з ними трудового договору (контракту про службу) встановлюються спеціальним законодавством на підставі та з урахуванням норм Кодексу законів про працю України і цього закону».

3. Закон України «Про міліцію» [1] повинен бути доповнений статтею під назвою «Припинення службово-трудових відносин», в якій будуть визначені найбільш важливі моменти даного інституту. Така стаття буде прямо вказувати, що вона виконує функцію щодо розвитку загальних положень, які містять Кодекс законів про працю України [2] і Закон України «Про державну службу» [5]. Це дуже важливо для усунення норм колізійного характеру. Окрім визначення найбільш важливих питань стосовно підстав, порядку й процедури припинення службово-трудових відносин з працівниками органів системи МВС України, дана стаття також повинна містити посилання на те, що відноситься до підстав припинення дії трудового договору (контракту), і які можуть бути врегульовані нормами Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом ОВС України [6] та Дисциплінарного статуту органів внутрішніх справ [7]. Уявляється, що ця стаття повинна міститися у розділі IV Закону України «Про міліцію» [1] під назвою «Служба в міліції».

Список літератури:

1. Закон України «Про міліцію» від 20 грудня 1990 р. //Відомості Верховної Ради України. 1991. №4. Ст.20. 2. Кодекс законів о труде Украины // Право и практика. 1998. №7 3. Стариков Ю.Н. Службное право: Учебник. М., 1996. 4. Трудовое право / Под ред. О.В. Смирнова. М., 1996. 5. Закон України «Про державну службу» // Відомості Верховної Ради України. 1994. №16. Ст.93. 6. Положення про проходження служби рядовим і начальницьким складом органів внутрішніх справ України // Збірник нормативних актів України з питань правопорядку. К., 1993. 7. Дисциплінарний статут органів внутрішніх справ //Відомості Верховної Ради України. 1991. №7.

Надійшла до редколегії 12.01.2000